

عقلانیت نوین در چین

۹۷۹۲۷
۱۹۰۴۷۷۱

حسین قریب

www.ketab.ir

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تهران، ۱۳۹۷

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تهران، صندوق پستی ۶۴۱۹-۱۴۱۵۵، تلفن: ۳-۸۸۰۴۶۸۹۱، فکس: ۸۸۰۳۶۳۱۷

عقلانیت نوین در چین

مؤلف: حسین قریب

مدیر انتشارات: ناصر زعفرانچی

ویراستار: داود رفیعی

صفحه آرا: مجید حدادی

مسئول فنی: عرفان بهار دوست

ناظر چاپ: مجید اسماعیلی زارع

چاپ اول: ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ: صحافی: اتحاد

حق چاپ برای پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی محفوظ است.

سرشناسه: قریب، حسین، ۱۳۳۷ -

عنوان و نام پدیدآور: عقلانیت نوین در چین / مؤلف: حسین قریب.

مشخصات نشر: تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ن، ۲۶۰ ص: مصور، نمودار.

شابک: 978-964-426-984-4

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۳۷.

موضوع: جهانی شدن — چین — جنبه‌های اقتصادی

موضوع: Globalization — China — Economic aspects

موضوع: چین — اوضاع اقتصادی — ۲۰۰۰ م.

موضوع: China — Economic conditions — 2000

موضوع: چین — سیاست و حکومت — قرن ۲۱ م.

موضوع: China — Politics and government — 21st century

شناسه افزوده: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

شناسه افزوده: Research Institute for Humanities and Cultural Studies

رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ ۴ع/۹۵/۹۵ HC

رده بندی دیویی: ۳۳۰/۹۵۱

شماره کتابشناسی ملی: ۵۲۱۴۶۲۱

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱
طرح موضوع.....	۳
۱. بیان مسئله.....	۵
۲. پرسش اصلی.....	۷
۳. ساماندهی و ساختار پژوهش.....	۷
۴. اهمیت پژوهش.....	۸
فصل اول: چهار چوب مفهومی.....	۱۱
مقدمه.....	۱۳
۱. مبانی توسعه.....	۱۴
۲. مدل ها و ساختارهای توسعه.....	۱۵
۱-۲ مدل های نوسازی.....	۱۵
۲-۲ مدل های دولت سالاری.....	۱۸
۳-۲ مدل های نهادگرایی.....	۱۹
۳. روند شکل گیری مدل دولت موافق بازار در چین.....	۲۵
۴. عوامل «تعیین کننده» در مدل دولت موافق بازار.....	۳۰
فصل دوم: چین در گذر تاریخ.....	۳۵
مقدمه.....	۳۷
۱. اطلاعات عمومی کشور چین.....	۳۷
۲. چین در دوره قدیم.....	۳۸

- ۲-۱ کنفوسیونیسیم..... ۳۹
- ۲-۲ تائوئیسم..... ۴۰
- ۲-۳ بودیسم..... ۴۱
۳. چین در دوره کلاسیک..... ۴۱
۴. چین در دوره معاصر..... ۴۳
- ۴-۱ پیدایش گرایش‌های ناسیونالیستی..... ۴۳
- ۴-۲ پیدایش گرایش‌های کمونیستی..... ۴۵
- ۴-۳ تشدید درگیری‌ها میان ناسیونالیست‌ها و کمونیست‌ها..... ۴۶
- ۴-۴ استقرار حکومت کمونیستی..... ۴۹

فصل سوم: عصر مائو (۱۹۴۹-۱۹۷۶)..... ۵۱

مقدمه..... ۵۳

۱. مائو در مرحله استقرار حکومت..... ۵۳
۲. مائو در دوره استمرار حکومت..... ۵۹
- ۲-۱ نحوه تولید و بازتولید ثروت و تأمین رفاه عمومی..... ۶۰
- ۲-۱-۱ بخش کشاورزی..... ۶۰
- ۲-۱-۲ بخش صنعت..... ۶۱
- ۲-۲ نحوه ارتباط ارزش‌های ایدئولوژیکی با ارزش‌های عرفی و ملی..... ۶۵
- ۲-۳ نحوه تعامل جهانی..... ۶۹
- ۲-۴ نحوه کسب مجدد منزلت استراتژیک..... ۷۳
۳. مرگ مائو..... ۷۴
۴. ارزیابی دوره مائو..... ۷۴
- ۴-۱ چالش‌های معرفت‌شناختی..... ۷۵
- ۴-۲ چالش‌های تناسب‌سازی..... ۷۷

فصل چهارم: عصر دنگ شیائوپینگ (نقطه عطف در چین مدرن) (۱۹۷۸-۱۹۹۷)..... ۷۹

مقدمه..... ۸۱

۱. جایگاه و شأن اصلاحات دنگ..... ۸۲
۲. مفاهیم پایه در تفکرات دنگ..... ۸۳
- ۲-۱ نقد کیش شخصیت..... ۸۴
- ۲-۲ جستجوی حقایق از میان واقعیت‌ها..... ۸۵

۲-۳	کسب ثروت و افزایش آن به عنوان عامل تعیین کننده بقا و پیشرفت جامعه	۸۶
۲-۴	تعامل سنت و مدرنیسم	۸۶
۲-۵	بازتعریف جدید از هویت	۸۷
۳	اجزای اصلاحات دنگ	۸۸
۳-۱	عملگرایی	۸۸
۳-۲	اولویت بندی های جدید	۸۹
۴	تدابیر اجرایی دنگ	۹۰
۵	مدل اصلاحات	۹۱
۵-۱	سیالیت	۹۲
۵-۲	رأی	۹۳
۵-۳	ارزش ها و فرهنگ ملی	۹۶
۵-۴	تعامل اجتماعی	۹۷
۶	عملکرد اصلاحات	۱۰۰
۶-۱	امور اقتصادی و تولید و با تولید ثروت	۱۰۱
۶-۱-۱	بخش کشاورزی	۱۰۲
۶-۱-۲	بخش صنعت	۱۰۳
۶-۲	تعامل جهانی	۱۰۶
۶-۳	نحوه کسب مجدد منزلت استراتژیک	۱۱۰
۷	ارزیابی دوره دنگ شیائو پنگ	۱۱۳
۷-۱	اهمیت برای اجماع سازی در سطح رهبران حزب	۱۱۴
۷-۲	بازگشایی تدریجی در سیستم بسته اقتصادی کشور	۱۱۴
۷-۳	تغییر رویکرد درون گرایی به درون زایی و برون گرایی	۱۱۵
۷-۴	قابلیت تبدیل ارزش های ایدئولوژیک به ارزش های استراتژیک	۱۱۵
۷-۵	برقراری توازن میان تعداد اهداف با تعداد روش ها	۱۱۵
۸	خلاصه	۱۱۶

فصل پنجم: عصر جانشینان دنگ شیائوپنگ (دوران رشد و شکوفایی چین مدرن)

۱۱۹	(۲۰۱۲-۱۹۹۷)
۱۲۱	مقدمه
۱۲۱	الف) دوره جیانگ زمین
۱۲۱	مقدمه

۱۲۲	۱. تداوم روند اصلاحات
۱۲۳	۲. تحولات جدید
۱۲۳	۱-۲ ارائه نظریه سه نمایندگی
۱۲۴	۲-۲ عضویت سرمایه‌داران در حزب کمونیست
۱۲۶	۲-۳ خصوصی‌سازی هدایت شده
۱۲۷	۲-۴ عضویت در سازمان تجارت جهانی
۱۲۸	۳. عملکردها
۱۲۸	۱-۳ تولید و بازتولید ثروت و تأمین رفاه عمومی
۱۲۹	۲-۳ تعامل جهانی
۱۳۰	۳-۳ کسب منزلت استراتژیک
۱۳۱	ب: دوره هوجینتاو
۱۳۱	مقدمه
۱۳۱	۱. تحولات ساختاری
۱۳۲	۱-۱ ساماندهی باب گذر شازدهم
۱۳۴	۱-۲ احیای فرهنگ سنی
۱۳۵	۱-۳ پیوند گسترده با سازوکارهای جهان شدن
۱۴۲	۲. عملکردها
۱۴۲	۱-۲ نحوه تولید و بازتولید ثروت و تأمین رفاه عمومی
۱۴۴	۲-۲ تعامل جهانی
۱۴۶	۲-۳ کسب منزلت استراتژیک
۱۴۷	۳. خلاصه دوران جانشینان دنگ (نسل سوم و چهارم رهبری)

فصل ششم: دوره نسل پنجم رهبری (آستانه توسعه پایدار) (۲۰۱۲-۲۰۱۷)..... ۱۴۹

۱۵۱	مقدمه
۱۵۱	۱. رؤیای چینی
۱۵۳	۱-۱ چین قوی
۱۶۳	۱-۱-۱ خیزش مسالمت‌آمیز
۱۶۹	۱-۲ چین زیبا
۱۶۹	۱-۲-۱ جامعه مرفه
۱۷۲	۲. ارزیابی دوره شی جین پینگ

فصل هفتم: چین فردا..... ۱۷۵

مقدمه..... ۱۷۷

۱. مطالعات مربوط به چرخه قدرت آتی جهانی..... ۱۷۸
۲. ماهیت نظام بین‌المللی..... ۱۷۹
۳. مبانی و ماهیت قدرت..... ۱۸۰
۴. قدرت برتر..... ۱۸۱
۵. چرخه قدرت..... ۱۸۴
۶. روندهای چرخه قدرت در قرن بیستم..... ۱۸۸
- ۱-۶. تأثیر فاکتور تجدیدنظرطلبان با حافظان وضع موجود در طی سال‌های ۴۴-۱۹۱۴..... ۱۸۹
- ۲-۶. وقایع سال‌های ۴۹-۱۹۴۴..... ۱۸۹
۷. وقوع جنگ سرد..... ۱۹۰
۸. فروپاشی اتحاد شوروی سابق..... ۱۹۱
۹. چرخه قدرت بعد از فروپاشی اتحاد شوروی سابق..... ۱۹۳
۱۰. روابط استراتژیک آمریکا و چین..... ۱۹۵
- ۱-۱۰. مبانی و مؤلفه‌های قدرت بعد از سرد..... ۱۹۸
- ۱-۱-۱۰. همراهی با نظام بین‌المللی..... ۱۹۹
- ۲-۱-۱۰. حجم گسترده مبادلات تجاری..... ۱۹۹
- ۳-۱-۱۰. ذخایر ارزی کشور چین..... ۲۰۱
- ۲-۱۰. مؤلفه‌های چالشی..... ۲۰۲
- ۱-۲-۱۰. اختلاف نسبی نسبت به حفظ ارزش یون مله در چین..... ۲۰۲
- ۲-۲-۱۰. ابراز نگرانی مشروط آمریکا از افزایش قدرت نظام چین..... ۲۰۳
۱۱. دیدگاه‌های استراتژیست‌های آمریکایی درخصوص روابط با چین..... ۲۰۴
۱۲. دیدگاه‌های استراتژیست‌های چینی درخصوص روابط با آمریکا..... ۲۰۶
۱۳. چشم‌انداز چرخه آتی قدرت بین آمریکا و چین..... ۲۰۷
۱۴. سناریوهای چرخه آتی قدرت..... ۲۱۱
- ۱-۱۴. تداوم وضع موجود از سوی چین..... ۲۱۱
- ۲-۱۴. تغییر وضع موجود از سوی چین..... ۲۱۴
- ۳-۱۴. حفظ وضع موجود از سوی آمریکا..... ۲۱۶
- ۴-۱۴. تغییر وضع موجود از سوی آمریکا..... ۲۱۶

نتیجه‌گیری، پیشنهاد و آموزه‌های راهبردی.....	۲۲۱
۱. نتیجه‌گیری.....	۲۲۳
۲. پیشنهاد.....	۲۳۲
۳. آموزه‌های راهبردی عقلانیت نوین چین برای نخبگان سیاسی جمهوری اسلامی ایران.....	۲۳۴
۱-۳ اهمیت به اجماع‌سازی میان نخبگان سیاسی و فکری.....	۲۳۵
۲-۳ اتکا به مزیت‌های ملی.....	۲۳۵
۳-۳ رعایت تناسب‌سازی بین قابلیت و استراتژی.....	۲۳۵
۴-۳ اولویت‌بندی مسائل.....	۲۳۶
۵-۱ سیستم اقتصادی.....	۲۳۶
فهرست منابع.....	۲۳۷

پیشگفتار

نگارنده طی دهه اخیر بر پروژه «عقلانیت» در مباحث اقتصادی و سیاسی تمرکز داشته است. نتیجه این امر تولید چندین کتاب، بهیود مدیریت و همچنین انتشار چندین کتاب و مقاله علمی بوده است. در کتاب‌های **کارکردهای انواع عقل در سیاست‌گذاری عمومی جمهوری اسلامی ایران و دولت عقلانی** به پرسش‌های اساسی در پاسخ به این اجمالی درخصوص رمز «تحول کشور چین» پرداخته شد که برای خوانندگان جالب و قابل تأمل است. این امر پرسش‌های جدیدی را بازتولید کرد که پاسخ‌های جامع‌تر را طلب می‌کرد. به لطف الهی، در ادامه پروژه عقلانیت و برای پاسخ به پرسش‌های مهم درخصوص رمز تحولات کشور چین، به تدوین کتاب **عقلانیت چین در چین** همت گمارده شده است. امید است که این پژوهش گامی اساسی در جهت بازشناسی ارزش عوامل «نامحسوس» و «عقلانیت» و همچنین تبیین اهمیت نقش «سیاست‌گذاری عمومی» در نزد نخبگان فکری و سیاسی کشور عزیزمان باشد.

برای آنکه ابعاد اهمیت و ارزشمندی عوامل نامحسوس و کارکرد عقلانیت در نزد نخبگان سیاسی آشکارتر شود، باید به این نکته تأکید نمود که قرن بیستم تحت تأثیر دل‌های عدالت اجتماعی معطوف به برابری در قالب ایدئولوژی و مکتب مارکسیسم قرار داشت. کانور، یکی از این امر در اتحاد جماهیر شوروی سابق و سپس در سایر نظام‌های سیاسی نهضت‌های گوناگون در اقصای جهان ظهور و بروز پیدا کرد. این مدل دارای کارکردهای مختلفی در کشور مزبور بود:

- ارتقا وضعیت اقتصادی کشور از شرایط کشاورزی به اقتصاد صنعتی و مدرنی
- مبارزه بر علیه فاشیسم در جنگ جهانی دوم
- دستیابی به قدرت اتمی و قدرت برتر جهانی
- اما در میانه راه (از سال‌های ۱۹۱۷ تا ۱۹۵۵) این کشور به سبب مولفه‌های ذیل دچار چالش شد:
- عدم قابلیت بازتولید ثروت با اتخاذ رویکرد عدالت معطوف به برابری
- عدم کارایی در اقتصاد صنعتی دولتی
- عدم توانایی پاسخگویی به خواسته‌های متنوع اتحاد جامعه
- شکل‌گیری فاشیسم استالینی به سبب تمرکزگرایی شدید در قدرت سیاسی
- تخصیص منابع به توسعه نظامی و انجام تعهدات فراوان برون مرزی

این روند قابل تداوم نبود و از اینرو انتظار اصلاح برای بهبود وضعیت را افزایش داد؛ اما پروژه اصلاحات در اتحاد شوروی سابق شکست خورد و سیاست حفظ وضع موجود مجدداً در دستور کار حزب قرار گرفت. اتخاذ سیاست حفظ وضع موجود، موجب بی‌توجهی و غفلت از حل چالش‌های مزبور شد و طی سال‌های ۸۵-۱۹۶۲ تضادها عمق بیشتری پیدا کردند. وخامت اوضاع موجب گردید که گورباچف اصلاحات ساختاری را مدنظر قرار دهد.

اما اصلاحات در سال‌های ۹۲-۱۹۸۵ سرانجام حزبی نداشت و به سبب عمق فراوان بحران‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی، کشور دچار فروپاشی گردید. ریشه تبدیل فرصت به تهدید و اصلاحات به بحران، به سبب «نابهنگامی» سیاست‌گذاری‌ها، برنامه‌ها و اقدامات بود. بدین معنی که رهبران حزب باید طی سال‌های قبل از ۱۹۸۵ تدابیری همچون موارد ذیل را اتخاذ می‌کردند:

- فاصله‌گیری از قدرت متمرکز و مطلق

- گشایش در اقتصاد دولتی

- اتخاذ رویکرد عدالت‌محور به استحقاق

- توازن بخشی به مولفه‌های توسعه

- حذف تعهدات برون مرزی

نابهنگامی در اصلاحات، نه تنها موجب فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی سابق، بلکه به کشورهای یوگوسلاوی و چکسلواکی سرایت کرد و تنش‌ها و درگیری‌های قومی و ملی، موجب دگرگونی‌های استراتژیک در سایر کشورهای اروپای شرقی گردید. این وقایع را باید از دیگر رخدادهای عجیب در اواخر قرن بیستم محسوب نمود. اما در این میان، تجربه «باژمانت» و «چرخش استراتژیک» کشور چین حائز اهمیت فراوان است.

بدین معنی که چرخش استراتژیک نخبگان سیاسی کشور چین موجب تغییرات آرام و تدریجی شد و این کشور را از سرآشوبی عدالت اجتماعی معطوف به برابری به عدالت اجتماعی معطوف به استحقاق و همراه با رشد اقتصادی و توسعه و پیشرفت رهنمون ساخت. ریشه پرخش مزبور را باید در عقلانیت نوین نخبگان سیاسی چین جست‌وجو کرد. باید همواره به یاد داشت که ریشه «واناها» در «دانایی‌های» نخبگان سیاسی نهفته است. این پژوهش تلاشی در جهت ارتقای «دانایی‌ها» است که از تبیین نمونه مهم تأییدی که کشوری پرجمعیت و پهناور در مقیاس‌های فرمانطقه‌ای و جهانی است، به دست گرفته است. بی‌گمان نقدهای استادان محترم، صاحب‌نظران ارجمند و دانشجویان گرامی اقتصاد سیاسی بر این اثر، آن را تکمیل‌تر خواهد کرد.

در پایان لازم است از رهنمودهای آقای دکتر نوازی و خانم دکتر رسولی، همچنین از آقای دکتر ملکی‌نژاد و آقای نیکو نسبیتی که در روزآمدسازی آمارها و ارقام مربوط مساعدت کردند، از آقای زعفرانچی و آقای زارع در خصوص چاپ و نشر کتاب و از آقای خانجانی، آقای عمادالدین و آقای طاهری در خصوص تنظیم و حروف‌چینی مطالب کتاب، تشکر و قدردانی نمایم.

دکتر حسین قریب

۱۳۹۷/۴/۱۰